

کمرنگ شدن نقش میانجی ترکیه در بحران اوکراین

روسیه نمی‌تواند دائما و در هر شرایطی منافع ترکیه را بر منافع خود ترجیح دهد و اگر ترکیه با تدارکات نظامی جدید خود به نیروهای مسلح اوکراین بخواهد روسیه را تحت فشار بگذارد، این رویه می‌تواند نتیجه معکوس داشته باشد.

آران نیوز: یکی از دستاوردهای مهم ترکیه در مناقشه روسیه و اوکراین، «معامله غلات» بود که آنکارا نه تنها سود سیاسی در قالب افزایش اعتبار جهانی دریافت کرد، بلکه منافع مالی بسیاری از ترانزیت غلات اوکراینی به کشورهای خارجی از طریق تنگه های دریای سیاه کسب کرد. در مقابل، روسیه از این معامله سود چندانی نبرده است. محصولات کشاورزی از جمله کودهای شیمیایی هرگز به خارج از روسیه ارسال نشد و بانک کشاورزی روسیه به سیستم پرداخت بین المللی SWIFT متصل نیست. همچنین مجوز واردات قطعات یدکی ماشین آلات کشاورزی به روسیه داده نمی شود. این بدان معنا نیست که ترکیه به خاطر ناتوانی در انجام وظایف خود در قبال روسیه تحت «توافق غلات»، مقصر است.

ولادیمیر پوتین، با ارزیابی نتایج یک ساله توافق غلات دریای سیاه، بارها در مورد عدم پایبندی به تعهدات در قبال روسیه اشاره کرده است. علاوه بر این، او خاطرنشان کرد که جریان اولیه غلات اوکراینی نه به کشورهای فقیر آفریقایی و آسیایی، بلکه به اروپای مرفه صادر شده و ذخایر غلات کشورهای صنعتی را برای تامین امنیت غذایی پر کرده است.

با این وجود، دولت روسیه در ماه می ۲۰۲۳ موافقت کرد که قرارداد غلات را برای دو ماه دیگر، تا ۱۸ ژوئیه سال جاری تمدید کند. با این تصمیم، مسکو چند مورد را یادآور شد: نخست، احترام خود به ترکیه به دلیل تلاش برای حل و فصل موضوع مهم بشردوستانه بین المللی را ابراز کرد. دوم، اعتبار اردوغان را در بحبوحه رقابت سخت در دور دوم انتخابات ریاست جمهوری افزایش داد و سوم، فرصت نجات «توافق غلات» را فراهم کرد. مشروط بر اینکه منافع روسیه توسط سایر طرف های توافق (از جمله سازمان ملل و اوکراین) تامین شود.

البته ولادیمیر پوتین، پیشنهاد غلات رایگان روسیه به کشورهای نیازمند در آسیا و آفریقا را ارئه کرد. این ایده دوباره توسط اردوغان مورد حمایت قرار گرفت و او آمادگی ترکیه را برای مشارکت در این مأموریت (به ویژه آسیاب کردن غلات روسی به آرد در کارخانه هایش) اعلام کرد. با این وجود، زمان توافق به سرعت به ۱۸ جولای رسید و روسیه منافع خود را برآورده نکرد. وزارت امور خارجه روسیه، از وزیر گرفته تا معاونان و مقامات وی، نیز مجبور شد تا هشدار عمومی بدهد که در صورت حفظ چنین رویکردی، روسیه قرارداد دریای سیاه را تمدید نخواهد کرد.

ناگفته نماند که رئیس جمهور ترکیه تمام توان خود را برای تداوم این توافق انجام می دهد، ایده ای که بیش از یک سال است که تأثیر خوبی بر سیاست خارجی آنکارا و درآمدزایی داشته است. به ویژه، در حال حاضر که آنکارا تهدیدات کشتی هایی عبوری از تنگه های دریای سیاه را افزایش داده و اقتصاد ترکیه با سرعت نگران کننده ای در حال فروپاشی است. در عین حال، اردوغان بخوبی می داند که در این موضوع نمی تواند زیاد دوام بیاورد و روسیه باید خواسته های خود را نیز مطرح کند.

نباید فراموش کرد که ترکیه، کریمه و سایر مناطق جدانشده از کی یف را بخشی از اوکراین می داند. علاوه بر این، از آغاز درگیری در اوکراین، ترکیه به اشکال مختلف از جمله تامین تجهیزات و تسلیحات نظامی، آموزش و کنترل هواپیماهای بدون سرنشین، تجهیزات ارتباطی، سوخت را در اختیار کی یف قرار داده است. برای نمونه، در سال گذشته (از مارس ۲۰۲۲)، اوکراین پهپاد Bayraktar-TB۲ بسیار از ترکیه دریافت کرده است. در عین حال، آنکارا و کیف این همکاری نظامی را علنی نکرده اند. همچنین، براساس اظهارات مقامات نظامی روسیه، به دنبال اعلام مسکو در مورد خروج از توافق غلات، ترکیه تصمیم گرفت تا هویتزهای خودکشش T-۱۵۵ Firtina خود را به اوکراین عرضه کند. این توپ با برد ۴۰ کیلومتری بهترین و دوربردترین در ارتش ترکیه محسوب می شود. این توپخانه خودکششی سرعت شلیک بالایی دارد و سه گلوله در ۱۵ ثانیه به سمت اهداف خود در فاصله ۸ تا ۲۵ کیلومتری شلیک می کند.

به نظر می رسد که ترکیه ضمن اعلام حمایت خود از پایان سریع درگیریها و حل سیاسی بحران روسیه و اوکراین، با افزایش میزان تسلیحات و تجهیزاتی که در اختیار نیروهای مسلح اوکراین قرار می دهد، « آتش جنگ را شعله ورتر می کند». برای نمونه، در آستانه دور دوم انتخابات، براساس توافقنامه ترکیه و اوکراین ساخت کارخانه تولید پهپاد Bayraktar-TB۲ ترکیه در اوکراین در سال

۲۰۲۵ راه اندازی می شود.

مولود چاووش اوغلو در پاسخ به اعتراض روس ها در مورد فروش سلاح به اوکراین اعلام کرد: «شرکت تولیدکننده این نوع پهپاد متعلق به بخش خصوصی است و خود آن تصمیم می گیرد کجا، به چه کسی، چه زمانی و چه چیزی بفروشد. دولت کاری به آن ندارد و این یک تجارت است.» با این حال، هالوک بایراکتار، مدیر عامل بایکار که برادر سلجوک بایراکتار، شوهر دختر کوچکتر رجب طیب اردوغان است، در آگوست ۲۰۲۲ در جریان سفر خود به کی یف در پاسخ به این سوال یک روزنامه نگار اوکراینی مبنی بر اینکه اگر مسکو پیشنهاد بهتری ارائه دهد، بایکار به روسیه تسلیحات می دهد؟ گفت: «پول و منابع مادی هرگز هدف تجارت ما نبوده است. دوستی و همکاری ما با اوکراین چندین سال است که ادامه دارد. بنابراین، صرف نظر از اینکه چه پیشنهادی به ما می کنند، فروش پهپاد به مسکو قابل بحث نیست. ما کاملاً در کنار اوکراین هستیم زیرا پیوند بسیار عمیقی داریم و اوکراین به طور ناعادلانه مورد حمله قرار می گیرد. بنابراین، هیچ چیز نمی تواند همکاری ما با کی یف را خدشه دار کند.

با این حال، رئیس شرکت خصوصی ترکیه بایکار در پایان تضمین های خود مبنی بر «دوستی ابدی» با اوکراین یادآور شد که تصمیم نهایی در این زمینه توسط رهبری این کشور اتخاذ می شود. به نظر می رسد هالوک بایراکتار اظهارات مقامات ترکیه از جمله مولود چاووش اوغلو وزیر امور خارجه وقت ترکیه مبنی بر عدم دخالت آنها در تامین تسلیحات به رژیم کی یف را به طور کامل زیر سوال برده است.

بدیهی است که تجارت اسلحه، دشوار و با مضامین سیاسی است، زیرا دولت ها سلاح را برای شکار سلطنتی نمی خردند، بلکه برای نیازهای ارتش و دفاعی خریداری می کنند. وزارت خارجه روسیه بارها خاطرنشان کرده است که کشورهای ناتو با ارسال سلاح به اوکراین با آتش بازی می کنند. ترکیه همچنان یکی از اعضای ناتو است و به تسلیح اوکراین در برابر روسیه ادامه می دهد. دیمیتری اسکوف، سخنگوی رئیس جمهور روسیه نیز خاطرنشان کرد که ورود سلاح از خارج به اوکراین به موفقیت مذاکرات روسیه و اوکراین کمکی نمی کند و تأثیر منفی خواهد داشت.

در مجموع، روسیه در «توافق غلات» عمدتاً به خاطر احترام به رئیس جمهور ترکیه، این توافق را تمدید کرد. اما این کشور نمی تواند دائماً و در هر شرایطی منافع ترکیه را بر منافع خود ترجیح دهد. روسیه یکی از معدود کشورهای جهان است که در لحظات سخت زندگی سیاسی اردوغان به ویژه در روزهای کودتای ژوئیه ۲۰۱۶ ترکیه و در جریان انتخابات ریاست جمهوری می ۲۰۲۳ از اردوغان حمایت کرد. اگر ترکیه با تدارکات نظامی جدید خود به نیروهای مسلح اوکراین بخواهد روسیه را تحت فشار بگذارد، این رویه می تواند نتیجه معکوس داشته باشد